

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KABUL EDİLEBİLİRLİK HAKKINDA KARAR

Başvuru No. 34971/05

Cumali KARSU / Türkiye

ve diğer 2 başvuru

(Ekteki listeye bakınız)

Başkan,

Robert Spano,

Yargıçlar,

Paul Lemmens,

Ledi Bianku,

Işıl Karakaş,

Nebojša Vučinić,

Valeriu Griţco,

Jon Fridrik Kjølbro,

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla 27 Mart 2018 tarihinde Daire halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm) ekteki tabloda belirtilen tarihlerde yapılan yukarıda numarası yazılı başvuruları, davalı Hükümet tarafından sunulan görüşleri ve başvuranlar tarafından cevaben sunulan görüşleri göz önünde bulundurarak

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2020. Bu gayri resmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

gerçekleştirdiği kapalı oturumdaki müzakereler sonucunda aşağıdaki kararı vermiştir.

OLAYLAR

1. Başvuranların listesi ekte yer almaktadır. Başvuranlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (“Mahkeme”) önünde, İzmir Barosuna bağlı Avukat Z. Değirmenci tarafından temsil edilmektedirler.

2. Türk Hükümeti (“Hükümet”) ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmektedir.

A. Davanın koşulları

3. Davanın kendine özgü koşulları, taraflarca ifade edildiği şekilde, aşağıdaki gibi özetlenebilir.

4. Üç başvuran, sırasıyla Kırıklar F Tipi Cezaevi (İzmir), Bolu F Tipi Cezaevi ve Muş E Tipi Cezaevinde tutuklu bulunmaktadır.

5. Başvuranların daha önce kalmış oldukları ya da hâlihazırda buldukları cezaevlerinin gözlem komiteleri tarafından düzenlenen birçok belgede, tutukluların cezaevinin bölüm ve odalarına dağılımı ve tutukluların farklı sosyal ve sportif faaliyetlere katılımlarının yönetimi için dikkate alınan unsurlar belirtilmektedir. Bu unsurların, özellikle sıralanan on beş yasadışı örgütten birine üyelik, bu farklı gruplar arasında husumet ve kişiler arasında düşmanlık, ilgilinin kabul edilmesi ya da reddilmesi ve açlık grevi hareketleri veya fiziksel protesto eylemleri gibi cezaevinde ilgili tarafından daha önce düzenlenen olası zarar verici eylemler olduğu anlaşılmaktadır.

6. Hükümet ayrıca, başvuranların diğer tutuklularla birlikte spor faaliyetlerine katılımını (futbol ve voleybol), kendilerine yapılan ziyaretleri (aileler ve avukatlar) ve gerçekleştirdikleri telefon görüşmelerini belirten birçok belge ve tablo sunmaktadır. Hükümet aynı zamanda, başvuranların,

diğerlerinin yanı sıra, çok spor yaptıklarını dile getirdikleri ve okudukları kitaplardan ve birbirlerine gönderdikleri fotoğraflardan bahsettikleri, kendileri tarafından arkadaşlarına ve ailelerine gönderilen mektupların nüshalarını iletmektedir.

1. 34971/05 ve 34974/05 No.lu Başvurular (Cumali Karsu ve Enver Özer)

7. Başvuranlar, yasadışı silahlı bir örgüt olan PKK (Kürdistan İşçi Partisi) adına işlendiği ve eski Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesi uyarınca devletin bütünlüğüne zarar verdiği kabul edilen pek çok eylem arasından, özellikle 1993 yılında beş kişinin cinayetine iştirak ettikleri ve 1994 yılında Tuzla Garı'nda diğer beş kişinin ölümüne yol açan bombalı saldırıyı gerçekleştirdikleri gerekçesiyle, 1 Mayıs 2000 tarihinde ölüm cezasına mahkûm edilmişlerdir.

8. Bu ceza, 9 Ağustos 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ("4771 sayılı Kanun") uyarınca, 20 Eylül 2002 tarihinde, ölünceye kadar "müebbet ağır hapis cezasına" çevrilmiştir.

9. Başvuranlar hakkında 25 Ağustos 2004 tarihinde Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenen müddetnamede, "ölünceye kadar ağır hapis cezasının" söz konusu olduğu belirtilmektedir.

10. Cezaevi İdaresi, Haziran 2005 tarihinde, başvuranların 5275 sayılı Kanun uyarınca tek kişilik "odalara"¹ konulmasına karar vermiştir (bk., aşağıda 32. paragraf). Başvuranlar, söz konusu tarihe kadar koğuşlarda, daha sonra farklı cezaevlerinde üç kişilik odalarda kalmışlardır.

¹ Ulusal mevzuatta iki farklı ifade kullanılmaktadır: "Cellule" anlamına gelen hücre ifadesi, tecrit şeklinde bir disiplin cezasının uygulandığı yer için kullanılmaktadır (Hücrelerle ilgili bir anlatım için bk., *Güngör/Türkiye* (kk.), No. 14486/09, 4 Temmuz 2017). Diğer durumlarda, "pièce" veya "chambre" anlamına gelen oda ifadesi kullanılmaktadır. Oda ifadesi, mevcut davada "unité de vie" olarak çevrilmiştir. Başvuranlar, "tek kişilik odalarını" ifade etmek için başvurularında "hücre" ifadesini kullanmaktadırlar; dolayısıyla, bu ifade başvuranların şikâyetlerine veya iddialarına ilişkin kısımlarda yeniden ele alınmıştır.

11. Başvuranlar, 6 Haziran 2005 tarihinde, söz konusu kararın iptali talebiyle İnfaz Hâkimliği'ne başvurmuşlardır.

12. İzmir İnfaz Hâkimliği (E. 2005/209 - K. 2005/211 sayılı Karar), 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un ("5275 sayılı Kanun", bk. "İlgili İç Hukuk Kuralları" bölümü, aşağıda 32. paragraf) 25. maddesinin (a) bendine dayanarak, 4 Temmuz 2005 tarihinde bu talebi reddetmiştir.

13. Hükümet, başvuruların bu karara karşı itirazda bulunmadıklarını ileri sürmektedir. Başvuranlar, aksini iddia etmekte ve İzmir Ağır Ceza Mahkemesinin 25 Temmuz 2005 tarihli kararını sunmaktadırlar. Oysa bu kararda, incelenen itiraz başvurusunun farklı bir kararla, yani İzmir İnfaz Hâkimliği'nin 16 Haziran 2005 tarihli ve E. 2005/175 - K. 2005/176 sayılı Karar olarak atıfta bulunulan kararıyla ilgili olduğu belirtilmektedir.

14. İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, 5 Mayıs 2006 tarihli kararla, yeni Türk Ceza Kanunu'na ("5237 sayılı Kanun") dayanarak başvuruların cezasını belirtmek için kullanılan terminolojiye uymuştur. Böylelikle, başvuruların cezası ölünceye kadar "ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına" çevrilmiştir.

2. 1057/06 No.lu Başvuru (Şeyhmus Poyraz)

15. Başvuran, 2 Aralık 1998 tarihinde, eski Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesi uyarınca devletin bütünlüğüne zarar verdiği kabul edilen pek çok eylem arasında yer alan, özellikle adam öldürme, silahlı saldırı ve PKK adına para toplama suçlarından ölüm cezasına mahkûm edilmiştir.

16. Bu ceza, 6 Eylül 2002 tarihinde, 4771 sayılı Kanun uyarınca, ölünceye kadar "müebbet ağır hapis" cezasına çevrilmiştir.

17. Söz konusu ceza, 19 Ağustos 2004 tarihli kararla, farklı yasal reformlar uyarınca, ölünceye kadar "ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına" çevrilmiştir.

18. Bu ceza, 24 Haziran 2005 tarihinde, yeni Türk Ceza Kanunu'nun terminolojisi dikkate alınarak, ölünceye kadar ifadesi "ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına" çevrilmiştir.

19. Cezaevi İdaresi, Haziran 2005 tarihinde, başvuranın 5275 sayılı Kanun uyarınca tek kişilik bir odaya konulmasına karar vermiştir. Başvuran, söz konusu tarihe kadar koğuşlarda, ardından farklı cezaevlerinde üç kişilik odalarda kalmıştır.

20. Başvuran, 11 Temmuz 2005 tarihinde, söz konusu kararın iptali talebiyle İnfaz Hâkimliği'ne başvurmuştur. Başvuran, 5275 sayılı Kanun'un uygulanmasının kendi aleyhine olduğunu ve bu uygulamanın geriye dönük olarak daha ağır yasal hükümlere tabi tutulması anlamına geldiğini ileri sürmüştür.

21. İzmir İnfaz Hâkimliği, 14 Temmuz 2005 tarihinde, bu talebi reddetmiştir. İzmir Ağır Ceza Mahkemesi, 4 Ağustos 2005 tarihli kararla, başvuran tarafından yapılan itirazı reddetmiştir.

22. İzmir Ağır Ceza Mahkemesi, 24 Haziran 2005 tarihli yukarıda anılan kararın kısmen bozulmasının ardından verilen 27 Mart 2006 tarihli kararla (yukarıda 18. paragraf), başvuranın cezasının bundan böyle "ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası" olarak nitelendirildiğini doğrulamıştır. Bu karara karşı yapılan temyiz başvurusu, 3 Nisan 2007 tarihinde reddedilmiştir.

B. İlgili İç Hukuk Kuralları ve Uluslararası Belgeler

1. İlgili İç Hukuk Kuralları

23. Somut olaya ilişkin iç hukuk kuralları özellikle, *Öcalan/Türkiye* (No.2) kararında (No. 24069/03, 197/04, 6201/06 ve 10464/07, §§ 62-71, 18 Mart 2014) belirtilmektedir.

a. 2002 tarihli 4771 sayılı Kanun

24. 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 9 Ağustos 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

25. Söz konusu Kanun'un 1 § A maddesi, barış zamanında, bazı suçlar için öngörülen ölüm cezasının “müebbet ağır hapis cezasına” çevrilmesini öngörmektedir.

26. Aynı Kanun'un 1 § B maddesinde, terör suçları nedeniyle ölüm cezasına mahkûm edilen ve cezası müebbet ağır hapis cezasına çevrilen kişilerin tek kişilik bir odada tutulma süresinin, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 70, 73 ve 82. maddelerinde öngörülen sürenin üç katı olduğu ve cezanın ömür boyu süreceği belirtilmektedir.

b. 2004 tarihli 5218 sayılı Kanun

27. 5218 sayılı Ölüm Cezasının Kaldırılması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 21 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun'un 1 § K maddesi, yukarıda belirtilen 4771 sayılı Kanun'un 1. maddesini yürürlükten kaldırmaktadır.

28. Söz konusu Kanun'un 1 § A maddesi, 1 Haziran 2005 tarihine kadar yürürlükte olan Türk Ceza Kanunu'na (765 sayılı Kanun) değişiklikler getirmektedir.

Böylelikle, söz konusu Türk Ceza Kanunu'nun 13. maddesi değiştirilmiş ve yeniden kaleme alındığı şekliyle, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasının ve müebbet ağır hapis cezasının hükümlünün tüm hayatı boyunca infaz edildiğini doğrulamıştır.

Söz konusu Türk Ceza Kanunu'nun 70. maddesi de değişikliğe uğramış ve yeniden kaleme alındığı şekliyle, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasıyla birlikte müebbet ağır hapis cezasının tek kişilik odalarda gece gündüz çekildiğini belirtmiştir:

- Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûmiyet söz konusu olduğunda, asgari bir yıl ve azami altı yıl süreyle;

- Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına ve müebbet ağır hapis cezasına mahkûm edilme söz konusu olduğunda, asgari dokuz ay ve azami beş yıl süreyle;

- Birden fazla müebbet ağır hapis cezasına mahkûmiyet söz konusu olduğunda, asgari altı ay ve azami üç yıl süreyle.

29. 5218 sayılı Kanun'un 1 § E - 2 maddesinde, terör suçları nedeniyle "ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm edilen kişilerin tek kişilik bir odada tutulma süresinin, Türk Ceza Kanunu'nun 70, 73 ve 82. maddelerinde belirtilen süre olduğu ve "terör suçları nedeniyle mahkûm edilen kişiler açısından, müebbet ağır hapis cezası için öngörülen sürelerin üç katına çıktığı" ifade edilmektedir.

30. 5218 sayılı Kanun'un 1 § E - 5 maddesinde, 4771 sayılı Kanun uyarınca müebbet ağır hapis cezasına çevrilen ölüm cezalarının, 5218 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle, kendiliğinden ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına çevrildiği ve bu kişileri başlangıçta mahkûm eden mahkemenin infaz süresi ve buna ilişkin cezaevi rejimi hakkında bir karar verdiği belirtilmektedir.

31. 5218 sayılı Kanun'un 1 § I maddesi, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 17. maddesini değiştirmekte ve terör suçları nedeniyle verilen ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasının hükümlünün tüm hayatı boyunca infaz edildiğini doğrulamaktadır.

c. 2005 Tarihli Ceza Reformu

32. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren birçok kanunla, ceza hukukuna ilişkin bir reform yapılmıştır. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında yeni Kanun'un 25. maddesi uyarınca:

“Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazı rejimine ait esaslar aşağıda gösterilmiştir:

a) Hükümlü, tek kişilik odada barındırılır.

b) Hükümlüye, [günde] bir saat açık havaya çıkma ve spor yapma hakkı tanınır.

c) (...) güvenlik gerekleri ile iyileştirme ve eğitim çalışmalarında gösterdiği gayret ve iyi hâle göre; hükümlünün, açık havaya çıkma ve spor yapma süresi uzatılabileceği gibi kendisi ile aynı üniteye kalan hükümlülerle temasta bulunmasına sınırlı olarak izin verilebilir.

d) Hükümlü, yaşadığı yerin olanak verdiği ve idare kurulunun uygun göreceği bir sanat veya meslek etkinliğini yürütebilir.

e) Hükümlü, kurum idare kurulunun uygun gördüğü hâllerde ve onbeş günde bir kez olmak üzere (f) bendinde gösterilen kişilere, süresi on dakikayı geçmemek üzere telefon edebilir.

f) Hükümlüyü; eşi, altsoy ve üstsoyu, kardeşleri ve vasisi, belirlenen gün, saat ve koşullar içerisinde onbeş günlük aralıklarla ve günde bir saati geçmemek üzere ziyaret edebilirler.

g) Hükümlü hiçbir suretle ceza infaz kurumu dışında çalıştırılmaz ve kendisine izin verilmez.

h) Hükümlü, kurum iç yönetmeliğinde belirtilenlerin dışında herhangi bir spor ve iyileştirme faaliyetine katılamaz.

i) Hükümlünün cezasının infazına, hiçbir surette ara verilemez. Hükümlü hakkında uygulanacak tüm sağlık tedbirleri, tıbbî tetkik ve zorunluluklar hariç ceza infaz kurumlarında, mümkün olmadığı takdirde tam teşekküllü Devlet ya da üniversite hastanelerinin tek kişilik ve yüksek güvenlikli mahkûm koşullarında uygulanır. (...)

33. 5275 sayılı Kanun'un 51. maddesi, iyi hâl gösterdiği kabul edilen tutuklulara, ziyaretler, telefon konuşmaları, sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler ve eş ziyaretlerine ilişkin sürenin uzatılması ve ziyaretler veya telefon konuşmalarıyla ilgili kullanılmayan zamanların biriktirilmesi gibi verilebilecek ödülleri düzenlemektedir.

34. Diğer ceza türlerine mahkûm edilen tutuklulara ilişkin cezaevi rejimi de farklı tüzüklerle düzenlenmektedir. Örnek olarak, cezaevi ziyaretleri hakkında 17 Haziran 2005 tarihinde Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan Tüzük, 5. maddesinin (d) bendinde, ilke olarak, ziyaret sıklığını haftalık olarak öngörmektedir. 6 Nisan 2006 tarihli 10218 sayılı Ceza İnfaz Kurumları İle Tevkifevlerinin Yönetimine Ve Cezaların İnfazına Dair

Tüzük (“Tüzük”), 88. maddesinde, telefon konuşmalarının sıklığının, kural olarak, haftalık olmasını ve bu konuşmaların yakınların her biri için en fazla on dakika sürmesini öngörmektedir. Bu Tüzüğün 131. maddesinde, açık havada gezinme süresinin, açık havada çalışmayan hükümlüler için toplu sportif etkinlikler dışında, günde en az bir saat olduğu belirtilmektedir. 137. madde ve devamındaki maddeler, birinci derece yakınların cenaze törenine katılmak, aile ilişkilerini sürdürmek veya yeniden entegrasyon programı kapsamında iş aramak için tutuklulara verilen çıkış izinlerine ilişkin şartları düzenlemektedir.

35. 5275 sayılı Kanun’un 23. maddesinin (e) bendinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına, müebbet hapis cezasına ve iki yıldan fazla bir hapis cezasına çarptırılan kişilerin, sosyal ve kişisel özelliklerinin, haklarında verilen cezanın infazına ilişkin özel rejimin ve yerleştirilecekleri cezaevinin tespit edilebilmesi amacıyla altmış günlük bir gözlem süresine tabi tutuldukları belirtilmektedir.

36. 5275 sayılı Kanun’un 107. maddesinin 2. fıkrası, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen kişiler için en az otuz yıllık bir hükümlülük süresinin ardından, müebbet hapis cezasına çarptırılan kişiler için en az yirmi dört yıllık bir hükümlülük süresinin ardından ve diğer hükümlüler için hapis cezalarının üçte ikisine karşılık gelen süreyi geçirdiklerinde iyi hâl göstermeleri koşuluyla şartlı tahliye imkânını öngörmektedir. 107. maddenin 16. fıkrasına göre, devletin güvenliğine, anayasal düzene ve milli savunmaya karşı bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolayı ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlüler, şartlı tahliye imkânından yararlanamazlar.

37. 5275 sayılı Kanun’un geçici 2. maddesi, terör suçları nedeniyle mahkûm edilen, haklarında verilen ölüm cezası müebbet ağır hapis cezasına ya da ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına çevrilen kişilerin veya terör suçları nedeniyle ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm

edilen kişilerin şartlı tahliye imkânından yararlanamayacaklarını ve benzer hükümlerin hükümlünün tüm hayatı boyunca uygulanmasını öngörmektedir.

38. 18 Mayıs 2005 tarihli 5349 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle değiştirildiği şekliyle, 1 Haziran 2005 tarihli 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 6. maddesi, "ağır" ifadesini kaldırmakta ve kanunlarda yer alan "ağır hapis cezaları" ifadesinin "hapis cezaları" olarak değiştirildiğini belirtmektedir.

2. İlgili Uluslararası Belgeler

39. Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi ("CPT"), 7 - 14 Aralık 2005 tarihleri arasında Türkiye'ye yaptığı ziyaretin ardından 6 Mart 2008 tarihinde yayımlanan raporunda özellikle, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası çeken hükümlülere uygulanan rejimi yorumlamıştır. Bu raporun somut olaya ilişkin kısımları aşağıdaki gibidir:

b) Belirli kategoriler kapsamındaki hükümlülerin bireysel hapsi

48. (...) CPT delegasyonu, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen ve yakın zamanda kabul edilen Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un (CGTİHK) 25. maddesi kapsamında tek kişilik hücrelerde tutulan hükümlülerin durumuna özellikle dikkat etmiştir.

(...)

49. (...) 15 günde bir gerçekleşen ziyaret ve iki haftada bir yaptıkları telefon görüşmesi dışında, bu mahkûmların hücre dışında gerçekleştirdikleri tek faaliyetleri hücrelerine bitişik avluda yapılan açık hava egzersizleridir -(...). Diğer tutuklu ve hükümlülerle iletişime geçilmesine sadece açık hava egzersizlerinde izin verilmektedir; egzersiz yalnız yapılmaktadır (...).

CPT özellikle, bu son derece kısıtlayıcı rejimin, 1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla (CGTİHK'nin yürürlüğe girdiği tarih), daha önce diğer tutuklularla beraber barındırılan ve ortak faaliyetlerden faydalanan hükümlülere uygulandığını öğrenince şaşırmıştır. İlgili hükümlüler, durumlarının aniden bozulmasını, anlaşılabilir bir şekilde, anlaşılması ve kabul edilmesi oldukça zor buldular. (...)

50. Tecrit şeklinde bir rejimin uygulanması, ilgili kişi bakımından oldukça zararlı sonuçlara yol açabilecek bir adım olup, belirli koşullarda insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleye yol açabilir. CPT, bu tür bir rejimin, verilen ceza türünün otomatik bir sonucu olarak değil, bireysel risk değerlendirmesine dayalı olarak uygulanması gerektiği görüşündedir. Müebbet ve diğer uzun süreli ceza alan hükümlülerin

idaresine ilişkin (Rec (2003)23) sayılı Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı da bu görüşü destekleyici niteliktedir.

CPT özellikle, CGTİHK'nin 25. madde hükümlerinin 1 Haziran 2005 tarihinden önce diğer tutuklularla birlikte barındırılan ve ortak faaliyetlere düzenli erişimi bulunan hükümlülere uygulanmasını, sakıncalı ve genel hukuk ilkeleri bakımından son derece tartışmaya açık bulmaktadır. (...)

51. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlüler için daha gelişmiş bir rejime ilişkin imkânlar 25.1 c) ve d) hükümlerinde öngörülmektedir; CPT, CGTİHK'nin uygulanmasına ilişkin Tüzük'ün bu imkânlardan tümüyle faydalanılmasını sağlamasını tavsiye etmektedir.

Ancak, bunun da ötesinde, CPT, CGTİHK'nin 25. maddesinin altında yatan felsefenin yeniden ele alınması gerektiği kanısındadır. Tecrit şeklinde bir rejimin uygulanıp uygulanmayacağı kararı, cezaevi yetkililerinin sorumluluğunda olmalı ve her zaman ilgili hükümlünün bireysel risk değerlendirmesine dayalı olmalıdır; ayrıca, söz konusu rejim, mümkün olduğunca kısa süreler için uygulanmalı, diğer bir ifadeyle bu rejimin uygulanmasına ilişkin karar düzenli aralıklarla incelenmelidir.”

40. CPT, 9 ve 21 Haziran 2013 tarihleri arasında Türkiye'ye gerçekleştirilen ziyaretin ardından, 15 Ocak 2015 tarihinde yayımlanan raporda, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası çeken hükümlülere uygulanan rejim hakkında yeniden görüşlerini sunmuştur. Bu raporun somut olaya ilişkin kısımları aşağıdaki gibidir:

“5. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlüler

76. Delegasyon, ziyaret esnasında, özellikle ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan hükümlülerin durumuna dikkat etmiştir. (...)

78. Türk cezaevi sisteminde, “normal” müebbet hapis cezası alan hükümlüler genellikle cezaevindeki genel hükümlülerden ayrı tutulmazlar ve bu hükümlülerin ilke olarak sabit süreli hapis cezası alan hükümlülerle aynı rejim faaliyetlerine erişimleri vardır. Ancak, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlüler, genel olarak F Tipi veya diğer yüksek güvenlikli cezaevlerinde tutulan hükümlülere uygulanan rejimden daha kısıtlayıcı bir özel rejime tabi tutulurlar.

Yüksek güvenlikli cezaevlerinde tutulan hükümlülerin, kural olarak, iki katlı yerleşim ünitelerinde üç kişilik gruplar halinde barındırıldıkları ve her üniteye yer alan açık hava egzersiz avlusuna gün boyu erişimlerinin olduğu hatırlatılmalıdır. Ayrıca, 22 Ocak 2007 tarih ve 45/1 sayılı Adalet Bakanlığı Genelgesinin 3. Bölüm 1. fıkrası gereğince, mahkûmlar çeşitli rejim faaliyetlerine katılabilir (çalışma, mesleki eğitim, eğitim ve spor gibi) ve sohbet seanslarında, on kişiye kadar gruplar halinde ve haftada en fazla on saate kadar diğer ünitelerde barındırılan hükümlülerle iletişim kurabilirler.

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlülere uygulanan rejim, CGTİHK'nin 25. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm birtakım ciddi kısıtlamalar içermektedir. Özellikle, ilgili hükümlüler, kural olarak, tek kişilik hücrelerde barındırılmakta ve aslında hücre hapsi rejimine tabi tutulmaktadır; bu rejime göre, hücre dışındaki tek faaliyet her gün 1 saat açık hava egzersizleridir (bk. CGTİHK'nin 25. maddesinin 1. fıkrasının (a) ve (b) bentleri). 25.

maddenin 1. fıkrasının (c) bendi uyarınca, risk ve güvenlik gerekleri ile “iyileştirme ve eğitim çalışmalarında” gösterdikleri gayret ve iyi hale göre, hükümlülerin günlük bir saat olan açık havaya çıkma ve spor yapma süreleri uzatılabilir ve aynı üniteye kalan hükümlülerle temasta bulunmalarına sınırlı olarak izin verilebilir. 25. maddenin 1. fıkrasının (d) bendi uyarınca, hükümlü, tutulduğu yer koşullarının imkân vermesi halinde, idare kurulunun uygun göreceği bir sanat veya meslek etkinliğini yürütebilir.

79. Ziyaret sürecince elde edilen bilgilere göre, yukarıda belirtilen yasal hükümlerin pratikte uygulamasının bir kurumdan diğerine değişiklik gösterdiği ortaya çıkmıştır.

En olumlu durum İzmir Kadın Cezaevinde gözlemlenmiştir. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen yedi kadın hükümlünün hepsine, her gün iki saat açık hava egzersizi ve 2 ve 5 kişilik gruplarla iletişim kurma imkânı sunulmuştur. Ek olarak, bu kadın mahkûmların hepsi, toplamda yaklaşık 8 saat olmak üzere haftada üç kez birlikte kurslara (örneğin dikiş kursu) katılabilmekte ve spor faaliyetlerinde (haftada bir saat) bulunabilmektedirler. Ayrıca, haftada bir kez birlikte kütüphaneye gitme izinleri bulunmaktadır.

Diğer taraftan, İzmir 2 Nolu T Tipi Ceza İnfaz Kurumu ile Tekirdağ 2 Nolu F Tipi Ceza İnfaz Kurumunda, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlüler son derece kötü bir rejime tabi tutulmaktadır. 2012 yılı sonuna kadar, bu hükümlülerin çoğu, aylarca ve hatta yıllarca, hücre hapsi şeklindeki rejimde tutulmuşlardır.

80. CPT, 2013 yılı boyunca, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan hükümlülere uygulanan rejimin bir dereceye kadar hafifletilmesi için İzmir ve Tekirdağ illerinde bulunan T ve F Tipi kurumların idareleri tarafından adımlar atıldığını kabul etmektedir. Özellikle, bu tür hükümlüler için açık hava egzersiz izni günlük bir saatten iki saate (ve bazı durumlarda üç saate) uzatılmış ve birçok hükümlüye, günlük açık hava egzersizi esnasında bir veya iki kişi ile iletişim kurmalarına izin verilmiştir.

Ayrıca, İzmir 2 Nolu F Tipi Cezaevinde, kurumun İdare Kurulu tarafından 27 Mayıs 2013 tarihinde alınan karar doğrultusunda, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlülere yönelik rejim faaliyetleri genişletilmiştir. Bu kapsamdaki bütün hükümlülere ayda iki defa bir saat spor faaliyetinde bulunma imkanı sunulmuş (daha önce ayda bir saate izin verilmekteydi) ve bu hükümlülerin, kurumun sinema salonunda ayda bir defa film (DVD) izlemelerine izin verilmiştir. İlaveten, Kurul, adı suçlar nedeniyle mahkûm edilen hükümlülerin, aynı anda bir grup halinde sinema odasına gitmelerine ve aynı anda 4 kişilik gruplar halinde (önceden iki kişiydi) spor faaliyetlerine katılmalarına karar vermiştir. Diğer taraftan, terörle mücadele yasası kapsamında mahkûm edilen hükümlülerin yukarıda belirtilen faaliyetlere katılımının, aynı anda iki kişilik “gruplarla” sınırlandırılmasına devam edilmiştir (genellikle günlük açık hava egzersizi esnasında birlikte olan aynı iki hükümlü).

Tekirdağ 2 Nolu F Tipi Ceza İnfaz Kurumunda, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlülerin, genel olarak ayda iki defa bir saat olmak üzere (bir saat içeride bir saat dışarıda) spor faaliyetlerine katılmalarına izin verilmiştir ve bu hükümlüler ayda iki defa bir saat olmak üzere kurumun kütüphanesine gidebilmektedirler.

Kurumun İdare Kurulu tarafından yakın zamanda alınan bir karar sonrasında, hükümlüler, en fazla yedi kişilik gruplar halinde hücre dışında faaliyetlere katılabilmektedirler (daha önce, günlük egzersizi beraber yapan bir veya iki hükümlü arkadaşla iletişime geçilmesine izin verilmekteydi). Ancak, bu kurumların hiçbirinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlülerin atölyelere, eğitimsel faaliyetlere veya sohbet seanslarına erişimleri bulunmamaktadır. Ayrıca, ayda iki defa birer saat spor olanaklarının sağlanması açıkça yetersizdir. Tekirdağ 2

Nolu F Tipi Ceza İnfaz Kurumunda, bazı hükümlülerin halen hücre hapsi şeklindeki rejim kapsamında tutulmaya devam edilmesi daha da endişe vericidir.

81. 80. paragrafta yer verilen gelişmeleri kabul etmekle birlikte, durumun kabul edilebilir bir noktaya taşınması için, İzmir 2 Nolu T Tipi Ceza İnfaz kurumu ile Tekirdağ 2 Nolu F Tipi Ceza İnfaz Kurumunda atılması gereken birçok adım bulunduğu açıktır.

Nitekim, Komite tarafından 2009 yılında Kırıkkale F Tipi Ceza İnfaz kurumunda gözlemlenen durumla olan karışıklık dikkat çekicidir. Kırıkkale F Tipi Ceza İnfaz Kurumunda, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlülerin birçoğunun, aynı kategori kapsamında tutulan diğer hükümlülerle açık hava egzersiz avlusunu paylaşma (ve burada gün boyu sohbet etme) ve/veya 5 ile 10 kişilik gruplar halinde haftalık spor seanslarında iletişim kurma hakkına sahip oldukları hatırlatılmalıdır. Ek olarak, kurum İdare Kurulu tarafından alınan kararlar, bu hükümlülerden bazılarında, mesleki kurslara katılma, atölye faaliyetlerine katılma ve kütüphaneye gitme izni verilmiştir.

CPT, İzmir 2 Nolu T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda ve Tekirdağ 2 Nolu F Tipi Ceza İnfaz Kurumunda ve uygunsuz diğer yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarında, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlülere yönelik ortak faaliyet programları geliştirilmesi için adımların atılmasını tavsiye etmektedir. İlk adım olarak, sohbet seansları organize edilmeli ve spor faaliyetlerine yönelik imkânlar artırılmalıdır (Adalet Bakanlığının 45/1 sayılı Genelgesinde öngörülen azami sohbet sürelerine ulaşılması amaçlanmalıdır).

82. Daha genel olarak, CPT, CGTİHK'nin 25. maddesinde açıklanan hükümlülük rejiminin (ve özellikle aynı üniteye kalan hükümlülerle "sınırlı" temas kısıtlamasının) altında yatan düşüncenin temelde kusurlu olduğu kanısındadır. İlke olarak, bu tür bir rejimin uygulanması cezaevi yetkililerinin sorumluluğunda olmalı ve verilen ceza sonucunda otomatik olarak değil, bireysel risk değerlendirme sistemine dayalı olmalıdır. Bu kapsamda, Komite şunları hatırlatmak istemektedir:

- Müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlüler -tüm hükümlüler bakımından olduğu gibi- ceza almak için değil, ceza olarak cezaevine gönderilirler.
- Müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlüler (ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan hükümlüler dâhil olmak üzere) diğer hükümlülerden daha tehlikeli olmayabilir.
- Müebbet hapis cezası, hükümlüler üzerinde birtakım asosyal etkilere yol açabilir. Ayrıca, cezaevine yerleştirilmeleri nedeniyle bazı etkiler altında kalmalarına ek olarak, hükümlüler bir dizi psikolojik etkiler de yaşayabilirler;
- Amaca yönelik faaliyetleri içeren bir rejimin (grup birlikteliği dahil) sağlanması ve yapıcı personel/tutuklu ilişkileri, cezaevi içerisindeki "dinamik güvenliği" güçlendirecektir.

83. Yukarıda ifade edilen ilkeler, Avrupa Cezaevi Kuralları ve müebbet ve diğer uzun süreli ceza alan hükümlülerin cezaevi müdürlüklerince idaresine ilişkin (Rec (2003) 23 sayılı Tavsiye Kararında yer almaktadır.

Özellikle, Avrupa Cezaevi Kurallarının 6. maddesi temel ilkelerden birini şu şekilde ortaya koymaktadır: "bütün hapsedilme biçimleri, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin özgür toplumla yeniden bütünleşmelerini kolaylaştıracak şekilde düzenlenmelidir"; ayrıca, 102.2 maddesi şu şekildedir: "özgürlükten yoksun bırakarak

hapsetmenin kendisi bir cezadır. Bu nedenle, hükümlülere uygulanan rejim hapsetmenin doğasında var olan sıkıntıyı daha da ağırlaştırmamalıdır”. (...)

84. Genel hedeflere ulaşmak ve yukarıda belirtilen ilkelere uyum sağlamak üzere, (2003) 23 sayılı Tavsiye Kararında, bireysel olarak her bir tutuklu için kapsamlı ceza planlaması geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (paragraf 9). 10. paragrafa göre, ceza planlamaları, diğerlerine ilaveten “cezaevinde geçirilen zamanın bir amaca yönelik kullanılmasını ve tahliye sonrasında toplumla yeniden bütünleşmede başarı şansının artırılmasını sağlayan iş, eğitim, mesleki eğitim ve diğer faaliyetlere katılım” ve “uzun süreli hapsin zararlı etkilerini önlemek ya da azaltmak için boş zaman faaliyetleri ve diğer aktivitelere katılım” konularında sistematik bir yaklaşım sağlamak amacıyla kullanılmalıdır.

85. CPT, Türk yetkililerden, 82-84 arasındaki paragraflarda belirtilen ilkeler ışığında, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlülere uygulanan hükümlülük rejiminin tamamen gözden geçirilmesini istemektedir. Bu amaçla, ilgili mevzuat bu doğrultuda değiştirilmelidir.”

41. Hükümet, CPT’nin bu raporuna karşı cevabını sunmuş ve Hükümetin cevabı raporla aynı gün yayımlanmıştır. Söz konusu cevabın somut olaya ilişkin kısımları aşağıdaki şekildedir:

“(…) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlülere uygulanan hükümlülük rejimi, CGTİHK’nin 25. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili hükümler uyarınca, bu kapsamdaki hükümlüler tek kişilik odalarda tutulmakta ve bu hükümlülerin günde bir saat açık hava egzersizi hakları bulunmaktadır. Risk ve güvenlik gereklilikleri ile iyileştirme ve eğitim çalışmalarında gösterdikleri gayret ve iyi hale göre, dışarıda geçirdikleri süreler uzatılabilmekte ve hükümlülerin aynı ünitelerde kalan hükümlülerle temasta bulunmasına sınırlı olarak izin verilebilmektedir. Hükümlü, fiziksel koşulların uygun olması ve kurum idare kurulunun uygun görmesi halinde, sanatsal veya mesleki faaliyette bulunabilir. Bu faaliyetlerin sayısı ve kapsamının genişletilmesine yönelik gayretler devam etmektedir.

Ayrıca, Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirme Faaliyetlerine İlişkin 46/1 sayılı Genelgenin “Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumlarındaki Eğitim-Öğretim Çalışmaları, Sosyal-Kültürel ve Sportif Faaliyetlere İlişkin Esaslar” başlıklı 2 § (a) maddesi şu şekildedir:

“Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası almış hükümlüler, öncelikle bireyselleştirilmiş eğitim-öğretim, sosyal-kültürel ve sportif programlardan faydalandırılacaktır. Uygulanan programlar sonucunda gösterdiği gayret ve iyi hâle göre, idare ve gözlem kurulu kararıyla sadece kendileriyle aynı ünitelerde kalan hükümlülerle birlikte grup hâlinde eğitim-öğretim, sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden yararlandırılacaklardır.”

Yukarıda belirtilen hüküm doğrultusunda, bu kategori kapsamındaki hükümlülerin ortak faaliyetlerde nasıl yer alacağına ilişkin usul ve esaslar detaylıca ifade edilmiştir.

Ek olarak, 24 Ocak 2013 tarihinde değiştirilen CGTİHK’nin 51. maddesi temelinde, 30 Mart 2013 tarihinde yürürlüğe giren Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelikle, hükümlü ve tutukluların ödüllendirilmesine ilişkin usul ve esaslar ile bu ödüllerden yararlanmanın kapsam ve şartları düzenlenmiştir. Eş ve aile görüşmesi, kullanılmayan ziyaret haklarının daha sonra kullandırılması, telefon görüşme sayısı veya süresinin artırılması, haftalık harcama miktarının artırılması ve kapalı ziyaret yerine açık ziyaret yapma imkânı gibi daha önce cezaevi sisteminde yer almayan birkaç yeni ödül getirilmiştir. Söz konusu Yönetmelik’in 8. maddesinde yer

alan kriterleri karşılayan bütün hükümlü ve tutuklular, mahkûmiyet türlerine bakılmaksızın (adli, terör v.b.), idare ve gözlem kurulu tarafından ödüllendirilirler.

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlülerin bu ödüllerden yararlanmalarını engelleyecek hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Belirtilen kriterleri karşılamaları şartıyla, bu ödüllerden de faydalanabilmektedirler. (...)"

42. Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında 11 Ocak 2006 tarihli Bakanlar Komitesinin Rec(2006)2 sayılı Tavsiye Kararı'na eklenen, Avrupa Cezaevi Kuralları'nın 51, 52 ve 53. maddeleri, yüksek güvenlik ya da güvenlikle ilgili özel tedbirlere ilişkin kriterleri düzenlemektedir.

Bu Kuralların 51.5 maddesi aşağıdaki gibidir:

"Gerekli güvenlik seviyesi, ilgilinin tutuklanması sırasında düzenli olarak yeniden değerlendirilmelidir."

53.1 madde aşağıdaki şekildedir:

"Yüksek güvenlik ya da güvenlik tedbirlerine başvurulmasına yalnızca istisnai koşullarda izin verilmektedir."

ŞİKÂYETLER

43. C. Karsu ve E. Özer, Sözleşme'nin 2 ve 3. maddelerini ileri sürerek, tecrit olarak nitelendirdikleri, tek kişilik "hücrelerde" tutulmalarının, insanlık dışı bir muamele ve manevi bir işkence teşkil ettiğini iddia etmektedirler.

44. Ş. Poyraz, Sözleşme'nin 2. maddesine atıfta bulunarak, tek kişilik "hücreye" konulmasının yaşam hakkını ihlal ettiğini ileri sürmektedir.

45. Üç başvuran, Sözleşme'nin 7. maddesine dayanarak, kendileri aleyhine olabilecek bir kanunun haklarında geriye dönük olarak uygulanmasıyla cezalarının ağırlaştırılmasından şikâyet etmektedirler.

46. Ş. Poyraz, Sözleşme'nin 13. maddesini ileri sürerek, etkin bir hukuk yolundan yararlanamadığını iddia etmektedir.

47. Son olarak, C. Karsu ve E. Özer, Sözleşme'nin 14. maddesine dayanarak, siyasi ve kültürel kimlikleri nedeniyle ihtilaf konusu cezaevi rejimine tabi tutulduklarını iddia etmektedirler.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

48. Mahkeme, başvuruların olaylar ve şikâyetler bakımından benzerlik göstermesini dikkate alarak, İçtüzüğü'nün 42. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, bu başvuruları birleştirmeye karar vermektedir.

A. İç Hukuk Yollarının Tüketilmemesine İlişkin Hükümetin İtirazı Hakkında

49. Hükümet, Mahkemeyi, C. Karsu ve E. Özer'in 4 Temmuz 2005 tarihli İnfaz Hâkimliği kararına karşı itirazda bulunmadıklarını ileri sürerek, iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle söz konusu başvurular tarafından yapılan başvuruları reddetmeye davet etmektedir. Hükümet ayrıca, Ş. Poyraz'ın Mahkemeye sunmak istediği şikâyetleri en azından özünde ulusal mahkemeler önünde ileri sürmediğini iddia etmekte ve böylelikle, ilgilinin başvurusunun iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle reddedilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

50. Başvuranlar, Hükümetin argümanlarına itiraz etmektedirler.

51. Mahkeme, başvuranların şikâyetlerinin içeriğine ilişkin aşağıda varılan sonuçları göz önünde bulundurarak, Hükümet tarafından ileri sürülen itiraz hakkında karar vermesine gerek olmadığı kanaatine varmaktadır.

B. Sözleşme'nin 3. Maddesinin İhlal Edildiği İddiası Hakkında

52. C. Karsu ve E. Özer, tecrit olarak nitelendirdikleri tek kişilik "hücrelerde" tutulmalarının insanlık dışı olduğunu ve manevi bir işkence teşkil ettiğini iddia etmektedirler. Ş. Poyraz, tek kişilik bir "hücrede"

tutulmasının yaşam hakkını ihlal ettiğini ileri sürmektedir. İlgililer, Sözleşme'nin 2 ve 3. maddelerine atıfta bulunmaktadırlar.

53. Hükümet, başvuranların iddialarını kabul etmemektedir.

54. Mahkeme, bir şikâyetin iki unsur içerdiğini hatırlatmaktadır: Olgusal iddialar ve hukuki argümanlar. Mahkeme, “Hâkim hukuku kendiliğinden uygular (“*jura novit curia*”) ilkesi” gereğince, Sözleşme ve Protokolleri uyarınca başvuranlar tarafından ileri sürülen hukuki gerekçelere bağlı kalmamakta ve başvuranların dayandıkları dışındaki Sözleşme maddeleri ya da hükümleri kapsamındaki bir şikâyeti inceleyerek, bu şikâyete konu edilen olaylara ilişkin yapılması gereken hukuki nitelendirme hususunda karar verebilmektedir (*Radomilja ve diğerleri/Hırvatistan* [BD], No. 37685/10 ve 22768/12, § 126, 20 Mart 2018). Somut olayda, Mahkeme, başvuranların şikâyetlerinin yalnızca Sözleşme'nin 3. maddesi açısından incelenmesi gerektiği kanısına varmaktadır. Söz konusu madde aşağıdaki gibidir:

“Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.”

1. Tarafların İddiaları

55. Hükümet, başvuranların çekmesi gereken cezanın bir mahkeme kararına dayandığını ve Kanun'la öngörüldüğünü ileri sürmektedir. Hükümet, tek kişilik bir odada tutulmanın hayatı tehdit eden herhangi bir risk oluşturmadığı ve kötü muamele teşkil etmediği kanaatinde. Hükümete göre, tek kişilik odalarda tutulma koşulları CPT'nin raporlarında düzenlenen kriterlere uymaktadır. Hükümet, yüksek güvenlikli cezaevlerinin koşullarda gerginliklerin ortaya çıkmasını ve suç işlenmesini önlemek amacıyla kurulduğunu belirtmektedir. Hükümet bu bağlamda, CPT'nin birçok raporunda koşullara ilişkin eksikliklerin vurgulandığını ifade etmektedir. Ayrıca Hükümete göre, birçok uluslararası kurum F tipi cezaevlerini ziyaret etmiş ve bu cezaevlerinin konuya ilişkin standartlara uygun olduğunu belirtmişlerdir. Bu hususta, Hükümet, *Gülmez/Türkiye* (No. 16330/02, 20 Mayıs 2008) kararına atıfta bulunmaktadır.

56. Hükümet diğer yandan, 5275 sayılı Kanun'un 25. maddesinin, Sözleşme'ye, Avrupa Cezaevi Kuralları'na, Bakanlar Komitesinin Tehlikeli Tutukluların Tutukluluk Durumu ve Tedavisine İlişkin 24 Eylül 1982 tarihli R(82) sayılı Tavsiye Kararı'na uygun olacak şekilde hazırlandığını ileri sürmektedir.

57. Hükümet ayrıca, başvuranların tecrite tabi tutuldukları yönündeki iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğunu belirtmektedir. Hükümet özellikle, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezaları çeken hükümlülerin açık bir alana çıkabileceklerini ve diğer tutuklularla odalarının dışında düzenlenen faaliyetlere katılma imkânına sahip olduklarını ifade etmektedir. Hükümet, başvuranların diğer tutuklularla birlikte spor faaliyetlerine katılımını, kendilerine yapılan ziyaretleri (aile ve avukatlar) ve yaptıkları telefon konuşmalarını gösteren belge ve tabloları sunmaktadır. Hükümet, cezaevleriyle ilgili düzenleme uyarınca, başvuranların televizyon izleyebileceklerini, radyo dinleyebileceklerini ve gazete ve kitap alabileceklerini de ifade etmektedir. Hükümet, bu bağlamda, *Yılmaz Karakaş/Türkiye* ((k.k.), No. 68909/01, 9 Kasım 2004) kararına atıfta bulunmaktadır.

58. Ayrıca, Hükümet, İzmir F Tipi Cezaevi İdaresinin kararına göre, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen kişilerin, spor faaliyetleri yapmak ve diğer tutuklularla iletişim kurmak için günde dört saate kadar (sabahleyin iki saat ve öğleden sonra iki saat) açık havaya çıkma imkânına sahip olduklarını ve on beş günde bir aile üyelerine telefon edebileceklerini ve bir saat süreyle ziyaret edilebileceklerini ifade etmektedir.

59. Başvuranlar öncelikle, fiziksel tutulma koşullarından değil, "tek kişilik hücrede tutulmalarından" şikâyet ettiklerini belirtmektedirler. Başvuranlar bu bağlamda, ölüm cezasına mahkûm edilmelerinin ardından, öncelikle 40 ila 50 kişilik koğuşlarda tutulduklarını, daha sonra 2003 yılının Aralık ayında Kırıklar F Tipi Cezaevine nakledildiklerini ve üç kişilik

“hücrelere” konulduklarını ve son olarak, 2005 yılının Haziran ayından itibaren “tek kişilik hücrelere” yerleştirildiklerini ifade etmektedirler.

60. Başvuranlar öte yandan, haklarında verilen ölüm cezalarının müebbet ağır hapis cezasına çevrilmesine imkân veren 4771 sayılı Kanun’un, “tek kişilik hücrede tutulmaya” ilişkin herhangi bir hüküm içermediğini belirtmektedirler. Başvuranlar, 5275 sayılı Kanun’un zamanla ilgili herhangi bir sınırlama öngörmemesine rağmen, 5218 sayılı Kanun’un belirli bir süreyle “tek kişilik hücrede tutulmayı” öngördüğünü belirtmektedirler.

61. Başvuranlar yine, “tek kişilik hücrelere” konulduklarında, önce günde bir saat açık havaya çıkma hakkına sahip olduklarını ve ardından, bu sürenin günde iki saate çıkarıldığını anlatmaktadırlar. Bununla birlikte, başvuranlar, diğer tutuklularla konuşma hakkına ya da spor etkinliklerine erişim imkânına sahip olmamışlardır. Başvuranların yalnızca, Kanun’un ziyaretlerin yapılmasına ve on beş günde bir telefonla iletişim kurulmasına imkân verdiği aile üyeleriyle kapalı ziyaretler kapsamında görüşme hakları bulunmaktaydı. Başvuranlar, “tek kişilik hücrede tutulmalarını” insanlık dışı ve onur kırıcı bir tecrit olarak nitelendirmektedirler. Başvuranlar, ifadelerini desteklemek için *Kudla/Polonya* ([BD], No. 30210/96, AİHM 2000-XI) davasına atıfta bulunmakta ve ciddi psikolojik ve fiziksel sekeller oluşturacak nitelikte bir tecrite tabi tutulmalarından şikâyet etmektedirler.

2. Mahkemenin Değerlendirmesi

a. Genel İlkeler

62. Mahkeme, kendi içtihadına göre, kötü bir muamelenin Sözleşme’nin 3. maddesi kapsamına girmesi için asgari ağırlık düzeyine ulaşması gerektiğini hatırlatmaktadır. Bu asgari ağırlığın değerlendirilmesi özünde göreceli olup, davaya ilişkin verilerin tamamına, özellikle muamelenin süresine ve fiziksel veya ruhsal etkilerine ve bazı durumlarda, mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumuna vb. bağlıdır (*Öcalan/Türkiye* [BD], No.

46221/99, § 180, AİHM 2005-IV, *Ramirez Sanchez/Fransa* [BD], No. 59450/00, § 117, AİHM 2006-IX, ve *Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], No. 16483/12, § 159, AİHM 2016). Bu bağlamda, muamelenin hoş olmayan yönler içermesi yeterli değildir (*Guzzardi/İtalya*, 6 Kasım 1980, § 107, A serisi No. 39, *Messina/İtalya* (No. 2) (k.k.), No. 25498/94, AİHM 1999-V, ve *Tripăduş/Moldova Cumhuriyeti*, No. 34382/07, § 98, 22 Nisan 2014).

63. Sözleşme'nin 3. maddesi, Devletin, her tutuklunun insan onuruna saygı ilkesiyle bağdaşan koşullarda tutulmasını, tedbirin uygulanma koşullarının ilgiliyi, tutukluluğa bağlı kaçınılmaz bir acı düzeyini aşacak derecede bir endişeye ya da ızdıraba maruz bırakmamasını ve cezaevinde kalmaya ilişkin pratik gereklilikleri dikkate alarak, tutuklunun sağlığının ve refahının yeterli şekilde sağlanmasını güvence altına almasını gerektirmektedir (yukarıda anılan *Kudla* kararı, § 94, yukarıda anılan *Ramirez Sanchez* kararı, § 119, *Muršić/Hırvatistan* [BD], No. 7334/13, § 99, AİHM 2016, ve yukarıda anılan *Khlaifia ve diğerleri* kararı, § 160). Öte yandan, tutukluluk koşulları değerlendirilirken, başvuranın özel iddialarının yanı sıra bunların kümülatif etkilerini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir (yukarıda anılan *Ramirez Sanchez* kararı, § 119 ve yukarıda anılan *Muršić* kararı, § 101).

64. Bir tutuklunun tamamen sosyal bir tecritle birlikte tamamen duygusal tecriti, kişiliğe zarar verebilmekte ve insanlık dışı bir muamele şekli oluşturabilmektedir. Buna karşın, güvenlik, disiplin ve koruma nedenleriyle diğer tutuklularla iletişimin yasaklanması kendiliğinden, bir ceza ya da insanlık dışı muamele şekli teşkil etmemektedir (yukarıda anılan *Öcalan* kararı, § 191; ayrıca bk., yukarıda anılan *Messina* kararı ve *Rohde/Danimarka*, No. 69332/01, §§ 93-98, 21 Temmuz 2005). Sözleşme'ye Taraf Devletlerde, tehlikeli tutuklular bakımından daha yüksek güvenlik rejimleri bulunmaktadır. Cezaevinden kaçma, saldırı, tutuklular topluluğunda düzenin bozulması veya organize suç çevreleriyle iletişim kurma risklerini önlemeye yönelik olan bu rejimler, denetimlerin

güçlendirilmesiyle birlikte, cezaevinde bulunan kişileri tecrit etme amacına yöneliktir (yukarıda anılan *Ramirez Sanchez* kararı, § 138, ve *Bamouhammad/Belçika*, No. 47687/13, § 117, 17 Kasım 2015).

65. Tecritin uzatılmasına ilişkin kararlar, her türlü keyfilik riskini bertaraf edecek şekilde sağlam bir gerekçeye dayandırılmalıdır. Böylelikle kararlar, makamların koşullara, tutuklunun durumuna ve tutumuna ilişkin esnek bir inceleme yaptıklarının tespit edilmesine imkân verebilmelidir. Bu gerekçe, zaman geçtikçe, daha kapsamlı ve ikna edici olmalıdır. Diğer yandan, Avrupa Cezaevi Kuralları'nın 53.1 maddesinde belirtildiği gibi, "cezaevinde bir hapsedilme" şekli olan bu tedbire ancak istisnai olarak ve çok dikkatli bir şekilde başvurulması gerekmektedir. Tutuklunun fiziksel ve ruhsal sağlık durumunun tecritte tutulmasıyla uyumlu olmasını sağlayabilecek düzenli bir kontrol de uygulanmalıdır (yukarıda anılan *Ramirez Sanchez* kararı, § 139; ayrıca bk. yukarıda anılan *Bamouhammad* kararı, § 139).

66. Mahkeme daha önce, diğer iki tutukluyla birlikte bir odada tutulan bir başvuranın F Tipi Yüksek Güvenlikli bir Türk Cezaevinde geçirdiği hükümlülük koşullarına ilişkin benzer şikâyetler hakkında karar vermiştir. Mahkeme, davaya ilişkin koşulların tamamını ve özellikle, özgürlükten yoksun bırakan tedbirlerin genellikle bazı ızdırapları beraberinde getirmesini dikkate alarak, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine dair bir belirtinin bulunmadığı sonucuna varmıştır (*Karakaş/Türkiye* (k.k.), No. 68909/01, 9 Kasım 2004).

67. Mahkeme, tecritin daha çok açık olduğu ve Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna vardığı durumları da incelemiştir (yukarıda anılan *Öcalan* kararı, §§ 190-196, ve yukarıda anılan *Ramirez Sanchez* kararı, §§ 113-150; bu davalarda çok sıkı şekilde uygulanan tecrit rejimi, sırasıyla yaklaşık altı ve sekiz yıl sürmüştür. Bu konuya ilişkin bir kabul edilemezlik kararı için ayrıca bk. *Bora/Türkiye* (k.k.), No. 30647/17, §§ 22-27, 28 Kasım 2017).

68. Aksine, Mahkeme, *Öcalan* davasında (No. 2) verilen bir sonraki kararda, “terk edilme ve hayal kırıklığı duygusuyla birlikte kronik stres ve sosyal ve duygusal tecrit durumu neticesinde 2007 yılında ilgilinin ruhsal durumunun bozulmasını ve CPT’nin sosyal tecrit olarak özetlenen durumun uzatılmasının oluşturduğu olumsuz etkilere Mayıs 2007 tarihli ziyaretine ilişkin raporunda işaret etmesine rağmen, Haziran 2008 tarihine kadar, başvuranın tecritte tutulması dışında herhangi bir çözüm aranmamasını” dikkate alarak, belirli bir tutukluluk süresiyle ilgili olarak Sözleşme’nin 3. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır (*Öcalan/Türkiye (No. 2)*, No. 24069/03 ve diğer 3 başvuru, §§ 146-147, 18 Mart 2014). Bununla birlikte, Mahkeme, bu davadaki durumun, ilgilinin söz konusu dönemde cezaevinde bulunan tek tutuklu olması nedeniyle çok özel bir durum olduğunu kaydetmektedir. Mahkeme, diğer tutukluların bu cezaevine nakledildiğini ve tutukluluğa ilişkin bazı noktaların iyileştirildiğini tespit ettiği bir sonraki dönemle ilgili olarak, herhangi bir ihlalin bulunmadığı sonucuna varmıştır (§§ 148-149).

b) Genel İlkelerin Mevcut Başvurulara Uygulanması

69. Mevcut davalarda, Mahkeme öncelikle, başvuranların, cezalarını çektikleri cezaevlerinde yaşadıkları fiziksel tutulma koşullarından değil, yalnızca “tek kişilik hücrede tutulmalarından”, “tek kişilik hücreye sınırsız süreyle yerleştirilmelerinden” ve bunun neticesinde diğer tutuklularla sosyal ilişkilerine getirilen sınırlamalardan şikâyet ettiklerini belirtmektedir.

70. Mahkeme, başvuranların hâlihazırda tabi tutuldukları cezaevi rejiminin 5275 sayılı Kanun’un 25. maddesinde tanımlandığını tespit etmektedir (yukarıda 32. paragraf). Bu hüküm uyarınca, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen kişilerin tek kişilik bir odada cezalarını çekmeleri gerekmektedir. Söz konusu kişiler, günde en az bir saat açık havaya çıkma ve spor yapma hakkından yararlanmaktadırlar. Güvenlik gereklilikleri ve olanaklar açısından, bu süre attırılabilen ve ilgili

hükümlülerin, yeniden entegrasyona ve eğitime yönelik çabalarda bulunmalarının yanı sıra, iyi hâl göstermeleri koşuluyla, kendileriyle aynı bölümde tutulan hükümlülerle sınırlı ilişkiler kurmasına izin verilebilmektedir. Söz konusu kişiler aynı zamanda, tutuldukları yerdeki idareler tarafından sunulan imkânlar bakımından, İdare Kurulu tarafından onaylanan sanatsal ya da mesleki etkinliği yerine getirebilmektedirler. Bazı durumlarda ve verilen izin üzerine, bu kişiler, on dakika süreyle on beş günde bir bazı aile üyelerine telefon edebilmektedirler. Bu kişiler ayrıca, bir saat süreyle, on beş günde bir yakınları tarafından ziyaret edilebilmektedirler.

71. Mahkeme, başvuranların sosyal ilişkilerini anlatan tarafların görüşlerini dikkate alarak (yukarıda 55-61. paragraflar), başvuranların, günde iki saat açık havaya çıkma hakkından yararlandıklarını, on beş günde bir aileleri tarafından ziyaret edildiklerini ve aile üyeleriyle telefon konuşması yapma imkânına sahip olduklarını doğruladıklarını tespit etmektedir.

72. Başvuranların spor yapamadıklarını ve diğer tutuklularla iletişim kuramadıklarını iddia etmelerine rağmen, Hükümet, destekleyici belgeler sunarak, aksini ileri sürmektedir.

73. Dolayısıyla taraflar, başvuranların sosyal ilişki kurma imkânları hakkında iki farklı anlatım şekli sunmaktadırlar. Bu nedenle Mahkeme, şu hususlara bağlı kalması gerektiği kanısındadır:

- CPT'nin farklı tespitleri (yukarıda 39 ve 40. paragraflar),
- Hükümlülerin cezaevlerinin bölüm ve odalarına dağılımına ilişkin kriterleri değerlendiren belgeler ve hükümlülerin etkinliklere katılımının yönetimini düzenleyen belgeler (yukarıda 5. paragraf) ve hükümlülerin arkadaşlarına ve ailelerine gönderdikleri mektupların içeriği (yukarıda 6. paragraf), ve
- 5275 sayılı Kanun'un 25 ve 51. maddeleri hükümleri (yukarıda 32. ve 33. paragraflar).

74. CPT'nin raporları, tek kişilik odalara konulan hükümlülere uygulanan sıkı rejimi eleştirerek, her cezaevinde bulunan olanaklara göre, hükümlülerin farklı sosyal ve sportif etkinliklere katılımını düzenlemektedir.

75. Başvuranların daha önce kalmış oldukları ya da hâlihazırda kaldıkları cezaevlerinin gözlem komiteleri tarafından hazırlanan belge ve tablolar da, hükümlülerin cezaevinin odalarına ve bölümlerine dağılımı ve hükümlülerin farklı sosyal ve sportif faaliyetlere katılımlarının yönetimi için önemli bir çalışma gerçekleştirildiğinin anlaşılmasına da imkân vermektedir. Dikkate alınan unsurların özellikle, yasadışı bir örgüte üyelik, farklı gruplar arasında husumet ve kişiler arasında düşmanlık, ilgilinin kabul edilmesi ya da reddedilmesi, açlık grevi hareketleri veya fiziksel protesto eylemleri gibi cezaevinde ilgili tarafından daha önce düzenlenen olası zarar verici eylemler olduğu anlaşılmaktadır. Son olarak, Mahkeme, başvuranların mektuplarının içeriğiyle ayrıca doğrulanan, ilgililerin sosyal ve sportif faaliyetlere katılımlarını kanıtlayan birçok belgeyi göz ardı edememektedir (yukarıda 5 ve 6. paragraf).

76. Son olarak, 5275 sayılı Kanun'un 25. maddesi, diğer tutuklularla iletişim kurma, spor yapma ve sanatsal ya da mesleki faaliyetlerde bulunma imkânını öngörmektedir. Tek kişilik bir odaya hapsedilmenin dışında, diğer hükümlü kategorilerine uygulanan sınırlamalardan farklı olan sınırlamaların özellikle şunlar olduğu anlaşılmaktadır:

- Cezaevinin dışında çalışma yasağı,
- Çıkış izninden yararlanma imkânsızlığı,
- Hükümlülerin yalnızca cezalarını çektikleri cezaevinde mevcut olan faaliyetlere yeniden katılmalarının veya spor etkinliklerinin sınırlandırılması,
- Ziyaretlerin ve telefon konuşmalarının sıklığının daha az olması (her hafta yerine on beş günde bir)

77. Mahkeme, yukarıda belirtilenleri dikkate alarak, başvuruların duygusal yönden tecritte tutuldukları değerlendirilmesinde bulunamayacaktır. Şüphesiz, başvuruların sosyal ilişkileri sınırlıdır. Bununla birlikte Mahkeme, başvurulara yönelik tam bir sosyal tecritin uygulanmadığını, ancak ilgililerin tecritlerinin göreceli olduğunu ve bu durumun başvuruların tutuldukları cezaevinin olanakları ve ilgililerin davranışları açısından zamanla değişebileceğini tespit etmektedir (yukarıda 6, 32, 33, 39, 40 ve 41. paragraflar).

78. Sonuç olarak, başvurunun bu kısmı açıkça dayanaktan yoksundur ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (a) bendi ve 4. fıkrası uyarınca reddedilmelidir.

79. Mahkeme, bu tespitin ulusal makamlar tarafından, başvurulara yönelik getirilen sınırlamaları hafifletmemek için bir gerekçe olarak yorumlanmaması gerektiğini, zira ilgililerin hükümlülük süresinin uzatılmasıyla birlikte, kendilerine daha çok sosyal ilişki kurma imkânının verilmesi amacıyla durumlarının düzenli olarak yeniden değerlendirilmesinin, bu özel cezaevi rejiminin Sözleşme'nin 3. maddesinin gerekliliklerine uygun olması için gerekli olabileceğini vurgulamaktadır (bk., *mutatis mutandis*, yukarıda anılan *Öcalan (No. 2)* kararı, § 149).

C. Sözleşme'nin 7. Maddesinin İhlal Edildiği İddiası Hakkında

80. Başvuranlar, kendileri aleyhine olan bir kanunun geriye dönük olarak uygulanmasının ardından cezalarının ağırlaştırılmasından dolayı mağdur olduklarını iddia etmektedirler. Başvuranlar bu bağlamda, Sözleşme'nin 7. maddesini ileri sürmektedirler. Bu maddenin somut olaya ilişkin kısımları aşağıdaki gibidir:

“1. Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz. Aynı biçimde, suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

(...)”

1. Tarafların İddiaları

81. Hükümet, Ş. Poyraz tarafından yapılan başvurunun Sözleşme'nin uygulama alanına girmediğini ileri sürmektedir. Hükümete göre, söz konusu başvuran yalnızca, cezaların infazı kapsamına girebilecek bir şikâyet olan, tek kişilik bir odaya konulmasından yakınmaktadır. Oysa Hükümete göre, Sözleşme bu açıdan herhangi bir hakkı güvence altına almamakta ve cezaların infazına ilişkin şartların Sözleşme'nin 7. maddesiyle herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır.

82. Hükümet öte yandan, başvuranların cezasının hafifletildiğini ve ağırlaştırılmadığını belirtmektedir. Gerçekte, Hükümete göre, ilgililer başlangıçta ölüm cezasına mahkûm edilmişler ve cezaları daha sonra ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çevrilmiştir. Bu bağlamda, Hükümet, ulusal makamların cezaların infazına ilişkin şartlar konusunda geniş bir takdir yetkisine sahip olduklarını ileri sürmektedir.

83. Diğer yandan, 4771, 5218 ve 5237 sayılı Kanunlarla öngörülen hapis cezalarının infazına ilişkin koşul ve şartlarla ilgili olarak, Hükümet, yeni Türk Ceza Kanunu'nun (5237 sayılı Kanun) 7. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, cezaların infazını düzenleyen hükümlerin, hapis cezasının ertelenmesi, şartlı tahliye ve suçun tekrarı haricinde hemen uygulanabilir olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla, başvuranlar hakkında daha az lehte olan bir hüküm geriye dönük olarak uygulanmamış ve ilgililerin durumu ağırlaştırılmamıştır. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 7. maddesinin ihlal edildiği iddiası açıkça dayanaktan yoksundur.

84. Başvuranlar, şartlı tahliyenin uygulanma koşullarından ya da yüksek güvenlikli cezaevleri bünyesinde tutulmaya ilişkin fiziksel koşullardan şikâyet etmediklerini belirtmektedirler. Başvuranlar, ayrıca mahkûm edildikleri tarihte mevcut olmayan ve kendileri hakkında daha sonra uygulanan sıkı bir cezaevi rejimine maruz kalmalarından şikâyet etmektedirler.

85. Başvuranlar böylelikle, haklarında verilen ölüm cezasının, kendi ifadelerine göre, “tek kişilik hücreye konulma” konusunda herhangi bir hüküm içermeyen 4771 sayılı Kanun uyarınca müebbet ağır hapis cezasına çevrildiğini belirtmektedirler. Başvuranlar, müebbet ağır hapis cezasının daha sonra 5218 sayılı Kanun uyarınca ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çevrildiğini eklemektedirler. Başvuranlar, 5218 sayılı Kanun hükümlerinin, “tek kişilik hücrede tutulmayı” öngörmesi nedeniyle daha ağır olduğunu iddia etmektedirler. 5275 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesiyle birlikte, başlangıçta sınırlı olan “tek kişilik hücrede tutulma” süresi ayrıca sınırsız hale gelmiştir. Başvuranlara göre, bu ceza dolayısıyla insan onuru ve haysiyetine aykırı hale gelmiştir ve zamanla süresiz olması nedeniyle, yaşam hakkını ihlal edecek niteliktedir. Başvuranlar bu bağlamda, 2003 yılından itibaren üç kişilik odalarda tutulmalarına rağmen, 2005 yılının Haziran ayından itibaren, sınırsız süreyle, tek kişilik bir odaya nakledildikleri yönündeki şikâyetlerini yinelemektedirler.

2. Mahkemenin Değerlendirmesi

86. Mahkeme, bu konuya ilişkin içtihadından doğan genel ilkelere atıfta bulunmaktadır (*Kafkaris/Kıbrıs* [BD], No. 21906/04, § 142, AİHM 2008, ve *Del Río Prada/İspanya* [BD], No. 42750/09, §§ 81-90, AİHM 2013).

87. Mahkeme, Sözleşme’nin 7. maddesinde, genel olarak, suç ve cezaların yasallığı ilkesinin yer aldığını ve bu maddenin özellikle, sanığın aleyhine olması halinde, ceza hukukunun geriye dönük olarak uygulanmasını yasakladığını hatırlatmaktadır (*Kokkinakis/Yunanistan*, 25 Mayıs 1993, § 52, A serisi No. 260-A, yukarıda anılan *Kafkaris* kararı, § 138, ve yukarıda anılan *Del Río Prada* kararı, § 78). Özerk anlamda, bu ilke öte yandan, sanık hakkında suçlu bulunduğu suç için öngörülen cezadan daha ağır bir cezanın verilmemesini gerektirmektedir (*Ecer ve Zeyrek/Türkiye*, No. 29295/95 ve 29363/95, §§ 31-36, AİHM 2001-II, ve *Achour/Fransa* [BD], No. 67335/01, § 43, AİHM 2006-IV).

88. Mahkeme, mevcut davanın kendine özgü koşullarını ve başvuranların dile getirdikleri şikâyeti göz önünde bulundurarak, özünde bir “ceza” teşkil eden bir tedbir ile “bir cezanın infazına” ya da “uygulanmasına” ilişkin bir tedbir arasında kendi içtihadı çerçevesinde düzenlenen ayırım ışığında karar verecektir. Bu ayırım gereğince, cezanın infazına ya da uygulanmasına ilişkin bir tedbir, Sözleşme’nin 7. maddesinin sunduğu korumadan yararlanmamaktadır (yukarıda anılan *Kafkaris*, § 142, ve yukarıda anılan *Del Río Prada* kararı, § 83). Bununla birlikte, bu ayırım uygulamada halen açık değildir (yukarıda anılan *Kafkaris* kararı, § 142, ve yukarıda anılan *Del Río Prada* kararı, § 85).

89. Somut olayda, Mahkeme, tarafların, başvuranların Haziran 2005 tarihinden önce yararlandıkları, sosyal, eğitimsel ve sportif faaliyetlerin, açık hava gezintilerinin veya yine ziyaretlerin ve telefon görüşmelerinin süresi ve sıklığı hakkında somut bir bilgi vermediklerini ve böylelikle, ilgililerin hükümlülüklerinin başlangıç tarihi ile daha sonraki dönemler arasında bu hususlarla ilgili bir karşılaştırmanın yapılamayacağını kaydetmektedir. Mahkeme, başvuranların başlıca şikâyetinin tek kişilik odalara konulmaları olduğunu gözlemleyerek, Haziran 2005 tarihinden itibaren bu tutukluluk şeklinin “ilgililere geriye dönük olarak uygulanabilecek bir “ceza” teşkil edip etmediği hususuna ilişkin incelemesine yoğunlaşacaktır.

90. Mahkeme öncelikle, başvuranlara atfedilen suçların, işlendikleri tarihte, gerçekte mahkûm edildikleri bir ceza olan, eski Türk Ceza Kanunu’nun 125. maddesi uyarınca ölüm cezasıyla cezalandırılabilir olduğuna itiraz edilmediğini tespit etmektedir. Dolayısıyla, başvuranların suçluluğunun kabul edilmesinin ve haklarında verilen cezanın yasal dayanağını, olayların meydana geldiği dönemde uygulanabilir olan ceza hukuku oluşturmaktaydı ve söz konusu ceza, Türk Ceza Kanunu’nun ilgili hükümlerinin öngördüğü cezaya karşılık gelmekteydi. Ardından, ceza mevzuatıyla ilgili art arda reformlar yapılmıştır. Bu yeni yasal hükümler ve

ulusal ceza hukukunda yer alan ve daha hafif olan yeni kanunların geriye yürürlüğü ilkesi gereğince, başvuranların ölüm cezası öncelikle, 4771 sayılı Kanun uyarınca müebbet ağır hapis cezasına, ardından 5218 sayılı Kanun uyarınca ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına çevrilmiştir. Son olarak, 11 Mayıs 2005 tarihinden itibaren, 1 Haziran 2005 tarihinde yeni Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte, terminoloji değiştirilmiş ve ağır hapis cezaları hapis cezasına çevrilmiş ve böylelikle, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası haline gelmiştir.

91. Bu bağlamda, Mahkeme, müebbet hapis cezasının, suçun işlendiği tarihte uygulanabilir olan ölüm cezasından daha ağır bir ceza olarak değerlendirilemeyeceğini daha önce belirttiğini hatırlatmaktadır (bk., diğer kararlar arasında, *Hummatov/Azərbaycan* (k.k.), No. 9852/03 ve 13413/04, 18 Mayıs 2006). Somut olayda, Mahkeme aynı zamanda, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının ölüm cezasından daha hafif bir ceza olduğu konusunda taraflar arasında bir anlaşmazlığın bulunmadığını saptamaktadır (bk., aynı yönde, yukarıda anılan *Öcalan* (No. 2) kararı, § 177).

92. Mahkeme, diğer yandan, 5218 sayılı Kanun'dan doğan müebbet cezanın 4771 sayılı Kanun'la öngörülen müebbet cezadan daha ağır bir ceza olabileceği yönündeki başvuranların iddiasını dikkate alarak, bu konuyu düzenleyen farklı yasal metinlerde farklı ifadelerin (ağır hapis cezası, ağırlaştırılmış hapis cezası) kullanılmasına rağmen, 4771 ve 5218 sayılı Kanunlardan doğan müebbet cezanın, bu Kanunlardan her birinin rejimi altında, hükümlünün hayatının sonuna kadar çekeceği geçerli bir müebbet cezası olarak anlaşılması gerektiğini daha önce tespit ettiğini hatırlatmaktadır (yukarıda anılan *Öcalan* kararı (No. 2), §§ 185 ve 186). Gerçekte, ölüm cezası hafifletildiğinde, başvuranların müebbet hapis cezası yine geçerli bir müebbet hapis cezası olmuş ve hâlihazırda geçerli olmaya devam etmektedir.

93. Somut olayda, Mahkeme, başvuranların görüşlerini incelediğinde, ilgililerin cezalarının bu özelliğini hiçbir şekilde şikâyet konusu

yapmadıklarını gözlemlemektedir; başvurular yalnızca ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına bağlı cezaevi rejiminden şikâyetçi olmaktadır. Gerçekte başvurular, 5218 ve 5275 sayılı Kanunların uygulanmasından doğan söz konusu cezaevi rejiminin, özellikle “tek kişilik hücreye konulmayı” gerektirebileceği gerekçesiyle, 4771 sayılı Kanun’un rejimi altında tabi tutuldukları rejimden daha sert olduğunu iddia etmektedirler.

94. Mahkeme, başvuruların hâlihazırda cezalarını çektikleri koşulları yukarıda incelemiş ve Sözleşme’nin 3. maddesine aykırı olabilecek bir tecrit durumunun söz konusu olmadığı sonucuna varmıştır. Mahkeme, Sözleşme’nin 7. maddesi bakımından bu yeni cezaevi rejiminin uygulanmasıyla ilgili olarak, mevzuata ve tutukluluk koşullarına getirilen değişiklik, başvuruların tek kişilik odalarda tutulmaları nedeniyle ilgililerin cezaevi koşullarını daha sıkı bir hale getirebilmiş olsa da (yukarıda 70 ila 77. paragraflar), başlangıçta ilgililer hakkında verilen cezadan daha sert bir “ceza” gerektiren bir tedbirin söz konusu olduğunun düşünülmemeyeceği kanısına varmaktadır (yukarıda anılan *Kafkaris* kararı, § 151). Gerçekte, olası bir ceza indirimi (Yukarıda anılan *Del Río Prada* kararıyla karşılaştırınız, §§ 104-110) veya şartlı tahliye imkânı konusunda dezavantaj içeren bir değişiklik söz konusu değildir. Cezanın uzatılması da söz konusu olamayacaktır, zira başvurular hakkında verilen ilk ceza ölüm cezasıdır ve art arda cezanın hafifletildiği her iki dönemde de müebbet hapis cezaları geçerliydi ve halen geçerliliğini korumaktadır. Dolayısıyla, ihtilaf konusu değişikliklerin, cezanın “kapsamı” üzerinde, başvuruların zararına herhangi bir etkisi olmamıştır. Cezanın kendisinin değiştirilmesi değil, yalnızca cezanın infazına ilişkin şartlara getirilen bir değişiklik söz konusudur. Dolayısıyla, şikâyet kapsamında yer alan koşullar, Sözleşme’nin 7. maddesinin uygulama alanına girmemektedir (Yukarıda anılan *Del Río Prada* kararıyla karşılaştırınız, § 89).

95. Mahkeme, yukarıda belirtilenler ışığında, başvurunun bu kısmının Sözleşme’nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında Sözleşme hükümleriyle

konu bakımından (“*ratione materiae*”) bağdaşmadığı ve Sözleşme’nin 35. maddesinin 4. fıkrası uyarınca reddedilmesi gerektiği sonucuna varmaktadır.

D. Diğer İhlal İddiaları Hakkında

96. Ş. Poyraz, aynı olaylara dayanarak, Sözleşme’nin 13. maddesinin ihlal edildiğini ve C. Karsu ve E. Özer ise Sözleşme’nin 14. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

97. Mahkeme, bu şikâyetlerin hiçbir şekilde desteklenmediğini tespit etmektedir. Sonuç olarak, söz konusu şikâyetler, açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle, Sözleşme’nin 35. maddesinin 3 ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

Bu gerekçelerle, Mahkeme, oybirliğiyle,

Başvuruları birleştirmeye;

Başvuruların kabul edilemez olduğuna

karar vermiştir.

İşbu karar, Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup, kararın yazılı hali, 19 Nisan 2018 tarihinde bildirilmiştir.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Robert Spano
Başkan

EK

No.	Başvuru No.	Başvuru Tarihi	Başvuran Doğum Tarihi
1.	34971/05	05/09/2005	Cumali KARSU 01/01/1970
2.	34974/05	22/08/2005	Enver ÖZER 01/01/1966
3.	1057/06	14/12/2005	Şeyhmus POYRAZ 01/01/1958